

SEMINAR O NIČEOVOM ZARATUSTRI

Karl Gustav Jung

Interestingly, Nietzsche seems to have had a particularly magnetic quality for some of the finest intellects of the twentieth century: thus both Karl Jaspers and Martin Heidegger wrote voluminously on this most productive of thinkers. This work concerns C. G. Jung's peculiar relation to the work and personality of Friedrich Nietzsche. When Jung began his Zarathustra seminar, Nietzsche, who had been dead at the time, was becoming famous. Jung's seminar will prove to be fascinating reading for students of psychology, philosophy and religion as well as practicing Jung's analysts.

Predavanje II

25. januar 1939

Prof Jung: Stali smo na drugom dijelu 55. poglavlja, na stihu: „Mora se naučiti voljeti sebe – tako ja učim – sa korisnom i zdravom ljubavlju: da čovjek izdrži da bude sa sobom, i ne luta unaokolo“.

Ovo je, kao što se sjećate, rečeno u vezi sa svim prethodnim poglavljima o Sjenka čovjeku. Niče je toliko govorio o njemu i grdio ga tako često da gotovo možemo očekivati da se reakcija

dogodi: on bi se trebao razvijati izvan toga. Znaite, kada neko vrijeme zaokupite vaš um predmetom, posebno kada je to takav emocionalni predmet – ili subjekat – kao što je Sjenka, gotovo ste prisiljeni na reakciju. Jer, bilo da je to Sjenka ili neka druga nesvjesna figura, preokupacija je rijetke emocionalne vrste i vi ste uvučeni u njen problem; postajete gotovo identični sa njom. Činjenica da Niče grdi Sjenku pokazuje do koje je mjere gotovo identičan sa njom, a njegova grdnja je zapravo sredstvo za odvajanje sebe od nje. Često pronalazite ljude koji psuju i udaraju stvari sa kojima su previše blisko povezani: tada razvijaju unutrašnji otpor i pokušavaju da ih se oslobode. Pa, čini se da sada možemo očekivati da se nešto dogodi, a ovdje pronalazimo trag nečega novog – moglo bi se gotovo reći ispravan način bavljenja Sjenkom – iako ne možete očekivati da se Niče u svojoj maglovitoj nesvjesnosti bavi sasvim jasno i ispravno Sjenkom. Ipak, načini se sami mogu predložiti. Čak i u snovima, gdje je čovjek u skoro nesvjesnom stanju, manje ili više jasni iskazi mogu se probiti, koje možete koristiti ako ih sa sviješću možete razumjeti. Dok, ako ih ostavite u stanju sna oni imaju tihi učinak, i nikad ih ne možete koristiti.

Zato su me često pitali kakva je korist od ozdravljjućeg i korisnog sna kad ga ne možete razumjeti. To je baš razlog zašto pokušavamo da razumijemo snove, jer činjenica da imate koristan san ne znači da vam je zaista pomogao. Može vam biti od koristi čak iako ga ne razumijete – može imati određeni pozitivni efekat – ali, po pravilu, to je prolazni efekat. Previše je beznačajan, previše slab i prerano nestaje, pa se praktično ništa ne događa. To je da se stekne osnova za povećanje njihovog razumijevanja, da pokušamo da razumijemo snove. To je baš kao da ste otkrili da je zlato u zemlji ispod vaših stopala, morate ga iskopati ili uvijek ostaje tamo. Ili možda znate da ima tri ili četiri procenta zlata u određenoj stijeni, ali je tako raspoređeno u supstancu stijene da vam nije od koristi. Zato morate izumiti

poseban hemijski postupak za izdvajanje tog zlata; tada ste ga dobili, ali to zahtijeva vaš svjesni ili čak naučni pokušaj.

Naravno, u Ničeovom slučaju ne postoji ništa od te vrste; on je u nekom procesu sna. On pliva uz struju svojih problema, a samo sa našim poznavanjem psihologije u stanju smo da vidimo što su oni zaista. Problem kako kompenzovati Sjenku pojavljuje se na površini, a zatim ponovo dolazi kao klada koju nosi mutna rijeka i nema nikoga da je izvadi i od nje napravi dobar balvan. On je prosto nošen strujom svojih asocijacija i iznosi nešto od velike vrijednosti, ali samo mi znamo da je to od velike vrijednosti. On takođe ima osjećaj da je to nešto vrijedno, ali to je kao da nije znao da može taj panj pretvoriti u stub koji bi možda bio oslonac za most ili bi mogao biti uobličen u barku da ga preveze preko rijeke. Pa, on dopušta da to ode, prolazi i čini dio velike rijeke, vječnog kretanja života, a rijeka teče u more. To je primicanje kraju. Ova knjiga počinje sa izjavom da je to silazak Zaratustrin – podne, rijeka se primiće kraju; a samo kretanje trenutno otkriva mnoge stvari ali ništa ne dolazi od toga, jer nema nikoga da uzme udicu i izvuče nešto van. Što on ovdje kaže velika je istina i izuzetno je korisna formula sa kojom može postupati i pobijediti svoju Sjenku. Ali, da je to shvatio morao bi plavom olovkom izbrisati sva prethodna poglavlja, jer ne bi grdio Sjenku, zato što bi on takođe *bio* svoja Sjenka. A kako može voljeti sebe ako grdi sebe? Ne može kriviti inferiornog čovjeka, jer voljeti sebe znači voljeti svoju cjelokupnost, a to uključuje i inferiornog čovjeka.

Vidite, u hrišćanstvu ideja je ljubav za najmanjeg od naše braće, a sve dok je on izvan nas to je predivna prilika; svi se nadamo da je najmanji od naše braće, zaboga, izvan nas. Jer, izrezujete predivan lik kad stavite skitnicu za vaš sto i nahranite ga, a mislite: „Zar nijesam veliki? Tako prljav momak, a ja ga hranim za svojim stolom!“ A đavo, naravno, nije lijen u tom pogledu; stoji pravo iza vas i šapuće vam u uvo kako imate predivno

srce, kao zlato, znate, a vi tapšete sebe po ramenu zato što ste to uradili. A, svi drugi kažu: „Zar nije predivan čovjek, veličanstven!“ Ali, ako se dogodi da ste vi lično taj najmanji od braće kojeg ste sreli na cesti, što tada? Pitao sam to pitanje neke teologe, ali samo su mogli šapnuti da ne znaju. Inače, čini se kao da su oni vrsta najmanjeg od braće u sebi, da ga ne preziru zbog svoje inferiornosti; dok je uobičajena praksa da oni grde sebe, pa da opet svako kaže: „Kakav veliki čovjek! Kakva samokritika! On vidi svoje greške, svoje poroke i kori sebe“. A zatim, cjelokupna zajednica će se složiti.

Dakle, Niče je otkrio istinu da ako morate biti ljubazni prema najmanjem od vaše braće, takođe, morate biti ljubazni kada najmanji od vaše braće dođe do vas u obliku vas samih, a tako dolazi do zaključka: voli sebe. Kolektivno hrišćansko stajalište je: „Voli bližnjega svoga“, a sakrivaju drugi dio: „Kao sebe samoga“. Niče ovo okreće, on kaže: „Voli sebe“, a zaboravlja: „Kao što voliš svoga bližnjeg“. To je antihrišćansko gledište, pa istina je oba puta lažna. Stvarno bi trebalo biti: „Voli bližnjega svoga kao što voliš sebe samoga; ili, voli sebe kao što voliš bližnjega svoga“. To je potpuna istina – uopšte ako volite, ili uopšte ako možete sebi to priuštiti. Takođe, može se reći: „Mrzi bližnjega svoga kao što mrziš sebe, ili mrzi sebe kao što mrziš bližnjega svoga“. Ničeovo razumijevanje je prilično cjelovito, može se reći – samo on toga nije svjestan. *Treba* voljeti sebe, *treba* prihvatiti najmanjeg od svoje braće u sebi, pa se može izdržati biti sam sa sobom, a ne ići skitati unaokolo. A, kako možemo podnijeti nešto ako ne možemo podnositi sebe? Ako čitavo čovječanstvo treba pobjeći od sebe, život bi se čitavo vrijeme sastojao od principa bježanja. Pa, to ne znači to. Božje stvorenje ne znači bježanje od sebe. Ako tigar pobjegne od sebe i jede jabuke, ili slon pobjegne od sebe kako bi na univerzitetu studirao književnost, to je potpuna perverzija. Zato je sami temelj postojanja, biološka istina, da je svako biće toliko zainteresovano za

sebe da voli sebe time ispunjavajući zakone svog postojanja. Pojedinaac sječe svoje korijene ako pokuša da koristi korijene drugih ljudi. Ukoliko pokušamo da pobjegnemo od sebe mi pokušavamo da koristimo korijene drugih ljudi, da budemo paraziti na drugim ljudima, a to je perverzno, monstruozno. Ta devijacija ili odvajanje od sebe ono je što Niče zove „lutanje unaokolo“, i on objašnjava u sljedećem pasusu:

„Takvo lutanje unaokolo krste sa „bratska ljubav“; tim riječima do sada se najbolje lagalo i pretvaralo, a posebno od strane onih koji su bili teret za svakog“.

Ovdje on daje izjavu koja je potpuno tačna. Hrišćanska bratska ljubav baš je to, voli bližnjega svog i potisni drugi dio rečenice. U tom slučaju bježite od sebe, pa dolazite do svog bližnjeg kao čovjek koji ne voli sebe, a tada, naravno, opterećujete svog bližnjeg zadatkom da vas voli. Volite ga u nadi da će on ponovo voljeti vas, jer vi ne volite sebe. Jer, sebe ne hranite, kažete svom bližnjem da ga volite sa nadom da će vas nahraniti. Ili, zato što sami niste zaradili novac svom bližnjem kažete da ga volite u nadi da će vam on dati novac. To je gnusno. To je: „Dajem ti, da mi daš“, a to nije baš ono što zovemo ljubav. To je zavjera, ili insinucija ili namjera, određeni plan da dobijete nešto za sebe, a to protivrječi samoj ideji ljubavi. Pa, kad mrzite sebe i pretvarate se da volite bližnjeg to je više nego sumnjivo, to je otrov. Vidite, kada ne možete voljeti sebe tada na neki način ne možete voljeti, pa to je zaista pretenciozno reći da volite svog bližnjeg. Ljubav čovjeka koji ne može voljeti sebe pogrešna je kad on voli nekog. To je kao da kažete da ne možete misliti svoje vlastite misli, nego možete misliti samo misli drugih ljudi. Ali, to nije mišljenje, to je samo papagajski govor, prevara, obmana – prosto prevlačite vunu preko očiju drugih ljudi. Pa, ako ste puni želja i potreba, a pretvarate se da volite nekog to je samo da bi oni ispunili ono što vi zaista želite i trebate. To je ono što ističe Niče. Zatim nastavlja:

„A zaista, to nije zapovijed za danas i sutra da naučite da volite sebe. Naprotiv, od svih vještina to je najljepša, najumjesnija, posljednja i najstrpljivija“.

Ovo je savršeno tačno: može se nazvati velikom umjetnošću, a ja bih rekao da je to velika filozofija, jer najteža stvar koju možete zamisliti je prihvatiti vlastitu inferiornost. Potrebno je više od umjetnosti. Potrebno je veliko bavljenje filozofijom, čak i religijom, kako bi stvorili trajnu vezu između vas i vaše Sjenke. Kad Niče pretpostavlja da je to umjetnost, čak i najveća umjetnost, on to ne pretpostavlja dovoljno snažno jer nije svjestan što je to. Pa, on nastavlja:

„Sve vlastito za vlasnika je dobro sakriveno, a od svih tih jama sa blagom svoja se najkasnije iskopava – to uzrokuje duh gravitacije“.

On razumije lijenost, ili je to što nas sprečava u iskopavanju vlastitog blaga duh gravitacije. To je zato što razumije da to nije blago, nego crna rupa prepuna zlih duhova.

„Gotovo u kolijevci dodjeljuju nam teške riječi i vrijednosti: „dobro“ i „zlo“ – tako se zove ova prćija. Zbog nje nam opraštaju život“.

Ovo znači da su moralne kategorije teško, čak i opasno nasljedstvo, jer su instrumenti pomoću kojih nam je nemoguće da integrišemo Sjenku. Osuđujemo je i zato je gušimo.

„A, zato dopuštaju djeci da do njih dođu, da im rano zabrane da vole sebe – to uzrokuje duh gravitacije“.

Ovdje je jasna aluzija na što?

Miss Hannah: Na Hristovu primjedbu.

Prof. Jung: Da, pa vidimo on na hrišćanstvo misli sve do kraja.

„A mi – nosimo vjerno ono što nam je dato, na otvrdnutim ramenima preko surovih brda! A, kada se oznojimo tada nam ljudi kažu: „Da, teško je podnositi život! “

Ovo je vrlo važna izjava sa psihološkog gledišta.

Zaboravljamo često da su naša sudbina, naši životi, samo naši; oni su na neki način sveukupno naš izbor. Naravno, može se reći, rođeni smo u poraznim uslovima, ali uslovi ne zavise od vremena, ne zavise od geografske strukture površine zemlje, ne zavise od elektriciteta ili sunčeve svjetlosti. Zavise od čovjeka, od naših savremenika a i mi smo uključeni. Rođeni smo u poslijeratnom svijetu, ali smo ljudi koji tu žive. Imamo psihologiju koju proizvodi poslijeratni svijet, pa smo u njemu, učestvujemo u tim uslovima, a ako imamo društvenu odgovornost to je jer smo tvorci te vrste psihologije. Ako bi svako na svom mjestu i u svom sopstvenom Sopstvu donio ispravan stav o tim uslovima oni ne bi postojali. Pa, samo možemo zaključiti da je što god sretnemo, jer je to čovjek stvorio, stvar koju smo izabrali, rezultat naše posebne psihologije. Uvijek smo skloni reći: „Ah, da *oni* nijesu uradili ovo ili ono“. Ali, ko su oni? Mi smo takođe oni, jer ako izdvojite jednog čovjeka iz gomile da ga optužite i pitate ga ko su „oni“, on će reći „Vi“. Vi ste u istoj gomili, život je vaš, a život se teško podnosi, to je zato što je teško podnositi sebe. On je najveći teret, najveća teškoća.

„Razlog je otud taj što nosi toliko mnogo tuđeg tereta na svojim ramenima. Poput kamile kleči dolje i dozvoljava sebi da bude natovaren“.

Da li je to logično? On je baš rekao: „Ali, čovjek teško podnosi samog sebe“, a sada ga zove teret života. To je njegov teret, čovjek je teret.

Mrs. Jung: Ja mislim da se to odnosi na ono što je rekao prije, da se ljudi uče dobru i zlu, a zato on misli da su to tuđe stvari, što bi moglo biti ono što on misli kad kaže teret.

Prof. Jung: Sasvim tako. Nema sumnje Niče pretpostavlja da ove stvari ne bi izrasle iz pojedinca da ih nije naučio. Ali, pošto su ove takozvane tuđe stvari, takođe, u njemu, on u njima učestvuje: on je, takođe, jedan od tih koji dijele takve koncepte.

Remark: Mislim da to može značiti da on mora nositi teret zbog drugih ljudi.

Prof. Jung: Ah da, može se nabrojati niz stvari koje su nametnute od takozvanih spoljnjih uslova.

Na primjer, osoba sa nepoželjnom personom može reći da su je okolnosti prisilile da ima takvu personu. Možda je kruta, ponosna, ne dozvoljava da joj drugi ljudi priđu; vjerovatno odbija sve i svoje glava je, a može tačno objasniti zašto je ona sve to, može mi dati kompletan popis uzroka koji su je pretvorili u takvo nešto. Može reći da su se njeni roditelji ponašali drugačije ona bi bila sasvim drugačija, ili Mrs. ta i ta, ili njegov profesor na univerzitetu, ili njegova žena i djeca, stric i strina – svi su oni uzrok njegovom stavu. Ali, tada pitamo: „Zašto njegov brat koji živi sa njim u istoj porodici sasvim je različita ličnost sa potpuno različitim životnim stavom?“ Bio je pod istim uticajem, išao u istu školu, imao isto obrazovanje; ali on je izabrao sasvim različit stav, načinio drugačiji izbor. Pa, nije tačno da su ti spoljašnji uslovi uzrokovali da on bude ono što je; on je izabrao te spoljašnje uslove kako bi bio ono što jeste. Ako ih neko drugi izabere, potpuno isti uslovi bi ga pretvorili u nešto posve drugo. A, nečiji život je bijedan zbog njegovog stava, a i život drugih ljudi je mnogo ljepši zbog *njegovog* stava. Život pojedinca je njegovo vlastito činjenje. Pa, kada je neko opterećen moralnim učenjem to je zato što ga on bira. Neko drugi ko je učen istu stvar mnogo se ne brine za to moralno učenje. Uzima ga olako, vjerovatno u njega ne vjeruje, ili te koncepte oblikuje prema sopstvenom nahođenju. Nije preopterećen jer je odlučio da ne bude preopterećen, ne prihvata ih. Ne možete kriviti spoljašnje okolnosti, već možete samo kriviti sebe za uzimanje takve persone dozvoljavajući sebi da budete zatvoreni takvim okolnostima.

Pa, Niče ovdje pravi potpunu kontradikciju. Jer, sam čovjek je vlastiti problem, a ako je neko kriv to je on sam, jer on je to izabrao, on je to progutao. Nije bio dovoljno kritičan, ili je radije

načinio poseban izbor okolnosti kako bi potvrdio svoj položaj, ono što je on sam. A, ako se dokaže da možda nije u pravu na duže staze nije svijet pogrešan, on je to sam.

Predavanje III

01. februar 1939.

* * *

Dakle, moje gledište u vezi projekcija je da su one neizbježne. Prosto ste suočeni sa njima; one su tu i niko nije bez njih. Jer, bilo kada nova projekcija može se uvući u vaš sistem – ne znate odakle, ali iznenada otkrijete da izgleda gotovo kao da ste imali projekciju. Čak niste sigurni u prvi mah; mislite da ste u redu i da je to zaista drugi čovjek, dok vas neko ne upozori na njega, kaže vam da malo previše pričate o tom čovjeku – i koji je ionako vaš odnos prema njemu? Tada izgleda da postoji vrsta fascinacije. On može biti posebno loš karakter, a to je vrlo fascinantno i čini vam da o njemu govorite danju i noću; fascinirani ste baš onim što u njemu grdite. Pa, iz toga možete zaključiti kao da je to vaše vlastito stanje; posebno vam je privučena pažnja, to vas zlo fascinira. Jer ga posjedujete, to je vaše vlastito zlo. Možda ne znate koliko je vaše, ali morate priznati da ga je dosta; a pošto ga imate dodajete mu ga, jer kao što Hrist kaže: „Svakom ko ima daće se, tako da ga ima u izobilju“.¹ Gdje god postoji mogućnost stvaranja projekcije, čak i beznačajne, u iskušenju ste da se na nju dodate. Ako neki magarac ide preko noseći džak na leđima, vi kažete: „Ah, on takođe može nositi moj kišobran, je već nešto nosi“. Ako prolazi kamila sve što ne želite nositi baš iskoči iz vašeg džepa na leđa kamile.

¹ Matej 15 – 19 20.

Postoje ljudi koji čak privlače projekcije, kao da su namijenjeni za nošenje tereta. A, i drugi ljudi koji uvijek gube svoje vlastite sadržaje projektujući ih, pa ili imaju posebno dobru savjest, ili su posebno prazni ljudi, jer njihovo okruženje mora nositi svo njihovo breme. Prazni ljudi ili ljudi koji imaju izvanredno mišljenje o sebi i njeguju nevjerovatne vrline u svojoj okolini uvijek imaju nekog ko nosi njihovo zlo. To je bukvalno istina. Na primjer, može se dogoditi da roditelji nijesu svjesni svojih sadržaja, a onda ih njihova djeca moraju živjeti. Sjećam se slučaja muškarca koji uopšte nije sanjao. Rekao sam mu da je to abnormalno, njegovo zdravstveno stanje bilo je takvo da je morao imati snove, u protivnom neko iz njegovog okruženja mora ih imati. Prvo sam pomislio da je to njegova supruga, ali ona ih nije imala previše, a nijesu bacali svjetlost na njegove probleme. Ali, njegov najstariji sin koji je imao osam godina imao je nevjerovatne snove koji uopšte ne pripadaju njegovom uzrastu. Pa, rekao sam mu da pita svog sina za njegove snove i da mi ih donese, a ja sam ih analizirao kao da su bili njegovi. I bili su njegovi, a konačno sa tim postupkom oni su ušli u njega i sin je bio oslobođen.²

Takve stvari mogu se dogoditi: projekcija je vrlo opipljiva stvar, vrsta polu materijalne stvari koja stvara teret kao da ima stvarnu težinu. Tačno je onakva kakvu je primitivci razumiju, suptilno tijelo. Primitivci – takođe, Tibetanci i mnogi drugi ljudi, budući sa su uopšte svjesni takvih stvari razumiju projekcije kao vrstu projektila, a naravno, one uglavnom igraju ulogu u njihovoj magiji. Primitivni čarobnjaci izbacuju takve projektila. Postoje tri manastira na Tibetu sa imenom Lama Kagi Dawa – Sandup, poznatog tibetanskog učenjaka koji je radio sa John Woodroffom i Evans Wentzom, gdje su oni učili ljude vještini

² U navođenju ovog slučaja (CW 17, par. 106) Jung prepoznaje očeve probleme kao erotske i religiozne.

pravljenja projekcija.³ A, taj pojam koristili su alhemičari za konačno dostignuće u pravljenju zlata. Pretpostavlja se da su projektovali crvenu stvar, ili tinkturu, ili vodu vječnosti – na olovo, srebro ili živu, a tim činom pretvarali je u zlato ili kamen mudraca. Zanimljivo je da su pravljenje kamena sami sebi objašnjavali kao projekciju. To jest, to je nešto što je odvojeno od nekog; nešto odvajate i uspostavljate kao samostalno postojanje, stavljate izvan sebe. Pa, to može biti prilično legitimno ukoliko je stvar objektivizacije sadržaja; ili može biti potpuno nelegitimno ukoliko se koristi u magijske svrhe, ili je to prosto projekcija gdje se oslobađate od nečega. Ali, ljude ne treba kriviti za činjenje da drugi ljudi pate pod takvim projekcijama, jer ih oni nijesu svjesni.

Vidite, naš čitavi mentalni život, naša svijest počinje sa projekcijama. Naš um je pod primitivnim okolnosti potpuno projektovan, a zanimljivo je da su ti unutrašnji sadržaji koji čine osnovu stvarne svijesti projektovani najdalje u kosmos – na zvezde. Zapravo, prva nauka je bila astrologija. To je bio čovjekov pokušaj da uspostavi komunikaciju između najudaljenijih objekata i sebe. Zatim, polako je preuzimao iz kosmosa sve one projekcije nazad u sebe. Dakle, primitivni čovjek – čak do modernih vremena – živi u svijetu oživjelih predmeta. Odatle taj Tejlolov pojam *animizam*, koji je prosto stanje projekcije u kojem čovjek doživljava svoje psihičke sadržaje kao djelove predmeta svijeta.

Kamenje, drveće, ljudska bića, porodice, svi žive zajedno sa mojom vlastitom psihom i zato ja imam *participation mystique*

³ Lama Kazi Dawa – Sandup bio je prevodilac *Bardo Throdol* ili *Oslobađanje sa slušanjem poslije smrti* koju je W. Evanz Wentz sakupio i objavio kao *Tibetansku knjigu mrtvih* (vidite, *Tibetanska*); John Woodroff (Avalon), *Moć zmije* (Madras, 3. rev, 11. izdanje, 1931) interpretacija je Kundalini joge.

sa njima.⁴ Ja na njih utičem i ja sam pod njihovim uticajem na magijski način, jer to je veza istosti. Što se pojavljuje u životinji, recimo, identično je sa mnom jer sam to ja – to je projekcija. Pa, naša psihologija je vrsta zbližavanja, stjecište projekcija. Na primjer, stari bogovi bili su jasno psihičke funkcije, ili događaji, ili određene emocije; neki su misli, a neki određene emocije. Srditi bog je vaša vlastita srdžba. Boginje kao Venera i Afroditu jako mnogo su vaša seksualnost, ali projektovana. Pa, budući da su ove figure smanjene, budući da više ne postoje postepeno postajete svjesni posjedovanja tih kvaliteta i koncepata; govorite o *vašoj* seksualnosti. To nije bio koncept u ranim vjekovima, već to je bila boginja Afroditu, Kupidon ili Kama, ili bilo kojim imenom se zvali. Zatim, polako smo usisani u te projekcije, a ta akumulacija čini psihološku svijest.

Pa, budući da je naš svijet još uvijek oživljen u određenoj mjeri, ili budući da smo još uvijek u *participation mystique*, naši sadržaji još uvijek su projektovani; još ih nismo prikupili. Budućnost čovječanstva vjerovatno će biti da ćemo prikupiti sve naše projekcije, iako ne znam da li je to moguće. Više je vjerovatno da će dobar dio projekcija još uvijek nastaviti i biće još uvijek savršeno nesvjestan za nas. Ali, ne moramo ih stvarati; one su dio našeg stanja, dio izvornog svijeta u kojem smo rođeni, a samo naš je moralni i intelektualni napredak taj koji nas čini svjesnim njih. Zapravo, projekcija u neurozi samo je jedan slučaj među mnogima; čak bi se teško nazvala nenormalnom, ali više je vidljiva – previše očigledna. Danas, moglo bi se pretpostaviti da je osoba svjesna svoje seksualnosti i da ne misli

⁴ Edward Burnett Taylor (1832–1917), engleski evolucionarni antropolog pronašao je koncept „animizam“ da objasni kako se „ideja o duh – duši kao čovjekovom oživljenom principu“ može smjestiti proširiti na „duše nižih životinja, čak i bezživotnih predmeta . . .“, *Primitivna kultura*, II toma (Gloucester, Mass, 1958; orig. 1917, tom I, str. 145).

da su drugi ljudi nemoralni perverznejaci; zato što smo nje nesvjesni mislimo da su drugi ljudi pogrešni. Naravno, to je abnormalno stanje, a za nekog normalnog, uravnoteženog pojedinca, to izgleda apsurdno. To je pretjerivanje, ali uvijek smo skloni djelovati tako u određenoj mjeri; a opet događa se da je nešto uzbudljivo i očigledno u drugoj osobi što uopšte nije uzbudljivo u nama. Pomisao da možemo biti takvi nikad ne dolazi blizu nas, ali nedvosmisleno insistiramo na tome da drugi čovjek ima takve i takve karakterne crte. Kada se to dogodi trebamo se zapitati: „Pa, da li ja imam takve karakterne crte jer dižem toliku galamu oko toga?“

Vidite, kad god date emocionalnu izjavu postoji određena sumnja da govorite o vašem vlastitom slučaju; drugim riječima, to je projekcija zbog vaše emocije. A, uvijek imate emociju gdje niste prilagođeni. Ako ste prilagođeni nije vam potrebna emocija; emocija je samo instinktivna eksplozija koja označava da niste bili na visini svog zadatka. Kada ne znate kako da se nosite sa situacijom ili sa ljudima vi postajete emocionalni. Budući da niste prilagođeni imate pogrešnu ideju o situaciji, ili u slučajevima u kojima ne koristite prava sredstva tu je kao posljedica određena projekcija. Na primjer, možda projektujete ideju da je određena osoba posebno razdražljiva, a ako trebate reći nešto neprijatno za nju ona će odreagovati na takav i takav način. Zato ne kažete ništa iako ona ne bi kazala ništa, jer to je projekcija. Umjesto toga, čekate dok ne dobijete emociju, a onda je ipak izbrbljate, a naravno tada je to daleko više neprijatno. Čekali ste predugo. Da ste na vrijeme pričali emocije ne bi bilo. A obično, najgore posljedice od svih nijesu za tog pojedinca nego za vas, jer ne volite da povrijedite svoja vlastita osjećanja, ne želite da čujete svoj vlastiti glas kako zvuči neprijatno, grubo i škripavo. Želite da održite ideju da ste vrlo divni i ljubazni, što naravno nije tačno. Pa naravno, svaka projekcija dodaje težinu koju morate nositi.

Mr. Bash: Da li biste tada prihvatili Deweyov koncept da kad god postoji sukob između pojedinca i njegovog okruženja projekcija je izraz sukoga i privremeni pokušaj da ga se oslobodi?⁵

Prof. Jung: Pa, ja bih izbjegao ideju o sukobu, jer uvijek ne možemo potvrditi postojanje sukoba; ona je prosto nedostatak adaptacije, da ne vladate situacijom. Vrlo često uzrokuje sukob, to je istina, ali nužno ne *uzrokuje* sukob. Mislim da se dolazi bliže korijenu stvari kada je zovete nedostatak adaptacije, jer biti emocionalan već je put za patološko stanje. Svaka emocija je vanredno, a ne normalno stanje. Ego je trenutno potisnut od emocije; gubimo glavu, a to je vanredno stanje. Zato, primitivci se uvijek boje emocija u sebi, kao i u svojim bližnjim. Emocija ima uvijek magični efekat, pa izbjegavaju emocionalne ljude, misle da su opasni i da mogu koristiti čaroliju ili imati loš uticaj. Pa, imati emociju put je za bolest, a bolest je uvijek zbog inferiorne adaptacije, emocija bi se ionako mogla nazvati inferiorna adaptacija. Jedna stara definicija za bolest je da je ona stanje nedovoljne adaptacije – a to takođe vrijedi za emociju.

Dr Frey: Ali, nemojte zaboraviti pozitivnu stranu emocije. U vatri emocija stvoreno je Sopstvo.

Prof. Jung: Upravo tako. S druge strane, emocija je sredstvo kojim možete savladati situaciju u kojoj ste inferiorni; tada vas emocija može nositi preko prepreke. To je pozitivna vrijednost emocije. Pa, to je kao moja pacijentkinja koja se ne usuđuje da odlučuje sama, već ostavlja Hristu da za nju odluči. Naravno, to joj donosi daleki put: on je može nositi izvan njenih moralnih skrupula, pa ona može učiniti nešto što nije jako lijepo ili razumno. Naravno, a to je njena emocija – Hrist je njena emocija.

⁵ Mr. Bash aludira na John Deweyovo učenje da teškoće koje ometaju uobičajenu akciju ubrzavaju mišljenje da riješi problem. Vidite, na primjer, *Demokratija i edukacija* (New York, 1916, na raznim mjestima).

Mrs. Sigg: Zar to nije da je ona možda u svojoj mladosti već projektovala neke animus sadržaje na figuru Hrista? Pa, umjesto da kaže animus je njen vođa, ona kaže Hrist je njen vođa.

Prof. Jung: Naravno, imala je hrišćansko vaspitanje i namirila je predivnu mogućnost, kao što rade svi dobri hrišćani, da kaže da je *tu* Hrist da olakša život, da odstrani naše tuge. Rekli smo da postoji dobri bog, čovjekov pastir, koji će nositi naš teret. A, svako ko kaže da ne zna kako da odluči daje da odluči Hrist, smatrajući sebe primjerom dobrote. Kako pobožan čovjek! Kakva vjera u Boga! Pa, nije čudo da je prihvatila taj mehanizam. Vidite, ona je daleko od animus teorije; animus teorija ne bi djelovala u srednjem vijeku. Tu je daleko više opipljivih figura od animusa; sa njom to je realna stvar, nije samo *façon de parler* (fr. – govorna figura, pp). To se graniči sa magijom.

Mrs. Jung: Čini mi se da postoje slučajevi gdje je više adaptirano imati emociju nego je nemati; nije normalno nemati emociju.

Prof. Jung: Može se reći da bi u određenim okolnostima bilo normalnije imati emociju, ali takođe možete zamisliti vladanje situacijom bez emocije, a ako možete *vladati* njom ja to ne bih zvao emocija. Na primjer, pretpostavite da se pacijent ponaša na način koji ja ne mogu podržati – vjerovatno, uopšte ne želi da sluša. Ja kažem: „Vi ne slušate“. Ali, to uopšte ne ostavlja nikakav utisak. Zatim ja kažem: „Ako ne slušate nećete ništa postići u svom radu“. On to ne registruje. Ja uporno: „Pa, ako ne slušate, ako nigdje ne stižete, ja samo mogu da vas izbacim van“. Pa, ja odlučim da je to očigledno mentalna gluvoća. „Proklet bio!“ „Izađi odavde!“ To je primitivno i to registruje. Ja mogu nekog izbaciti kroz vrata – ako je potrebno i vi to morate – a ja zatim palim svoju lulu. Postoje ljudi koji moraju biti maltretirani. U bavljenju afričkim primitivcima ne pomaže da im *pričaju* stvari. Civilizovana ideja je da ljudima možete reći što treba ili ne treba da rade. Često su me pitali da kažem kako se takva i takva nacija treba ponašati, da nije razumno da se ponašaju kao što to rade.

Kao da bi to stvorilo neki utisak! Naravno, možete primijeniti emociju, ali tada to nije emocija, to je prinuda. Vi imate emociju kada ste se pokrenuli; kada pokrećete druge to nužno nije vaša emocija, to postaje vaša prinuda, vaša snaga. Možete koristiti emociju kao snagu kada je potrebna prinuda. Ali, to je sasvim različito od upadanja u afekat; on je na putu za bolest, inferiorna adaptacija. Pa, govoriti moćno znači da ste adaptirani, jer tu je komad olova i ne možete ga čistiti perjem nego morate primijeniti željeznu polugu. Pa, ja razumijem emociju u smislu afekta, da ste dodirnuti provalom svog vlastitog nesvjesnog.

Pa naravno, ona može biti veoma korisna. Na primjer, u vanrednoj situaciji ili u trenutku opasnosti dobijete strašan šok ili upadnete u paniku – potpuno ste inferiorni – ali ona učini da skočite tako visoko da možete savladati prepreku sa vrstom čuda.⁶

Još jedan primjer je ta priča koju povremeno citiram o čovjeku koji je lovio tigra u Indiji, koji se popeo na drvo blizu pojila gdje je očekivao da se tigar pojavi. Sjedio je u granama drveta kada se podigao noćni vjetar, a on je upao u najnerazumniju paniku i pomislio da mora sići. Zatim, sam sebi je rekao da je sve to previše prokleta glupo. Bio je na drvetu kako bi bio van dometa tigru, a spuštili se dolje bilo bi ušetati u tigrove čeljusti. Pa, njegov strah je oslabio, a on se opet normalno osjećao. Ali, novi nalet vjetra je došao i on je opet upao u paniku. Treći nalet je stigao, a on više nije mogao izdržati – sišao je. Zatim je došao četvrti nalet i drvo se srušilo na zemlju. Bilo je izdubljeno od termita. Tu priču sam pročitao u misionarskom izvještaju, a naslov je bio „Prst Boga“. Bog je pomogao da čovjek siđe sa drveta, umiješao se.

Ali, ko god je putovao u džunglu zna kad uveče birate šator uvijek morate ispitati stablo. Naravno, birate šator ispod drveta zbog zaklona, ali nikad ne smije biti ispod drveća koje nijeste

⁶ Jung ovdje ponavlja priču o čovjeku koji je suočavajući se sa zmijom preskočio preko zida.

ispitali. Čak i drveće koje još uvijek ima svoje lišće već može biti izdubljeno od termita do opasnog nivoa. Ali, to možete vidjeti, a ako je drvo u tako lošem stanju da će ga nalet vjetra oduvati ne možete izbjeći da to primijetite, posebno kada ste se popeli. Štoviše, stablo je prekriveno kanalima. Termiti se nikad ne izlažu sunčevoj svjetlosti, već uvijek rade u mraku praveći tunele od te crvene zemlje dok postoji rupa u drvetu; a kada je zaista drvo tako prljavo i trulo osjećate da je izgubljeno dodirujući ga. Pa, čovjek je lako mogao vidjeti da ono nije sigurno, ali u svom uzbuđenju zbog lova na tigra to nije primijetio. Naravno, čovjek koji ide u džunglu da hvata tigra nije beba; on je to znao, ali u svom uzbuđenju na to nije svjesno obratio pažnju, ili je mislio da ono najzad i nije tako loše. Mogao je toga biti svjestan, ali jednostavno to nije bio. Zatim se vjetar podigao i tada je to znao, kada ste nekoliko metara visoko postoji opasnost od lošeg pada. Pa, sasvim sigurno bila je to ruka Boga – to je bila njegova emocija koja ga je nosila izvan domašaja opasnosti. U tom smislu emocija može učiniti čudo; može imati vrlo pozitivan efekat u takvoj jedinstvenoj situaciji. Ali, većina ljudi ima emocije u vrlo banalnim situacijama koje uopšte nijesu jedinstvene. Imaju emocije zbog svake gluposti, iz obične gluposti ili lijenosti, imaju emocije umjesto da koriste umove.

Pa, moramo nastaviti naš tekst. Sjetite se, bavili smo se najpoučnijim simbolizmom ismijavanja lava i jata golubova. Preskoćićemo neke od sljedećih stranica i istražiti četvrti dio. Ovo poglavlje sastoji se od niza djelova koji sadrže stare i nove tablice, sistem vrijednosti, vrstu deset božjih zapovijesti poput Mojsijevih zakona, ali vrlo moderno izdanje. Četvrti dio glasi kao što slijedi:

„Pogledaj, ovdje je nova tablica; ali, gdje su moja braća koja će je sa mnom snijeti u dolinu, i u srca od mesa?

Ovako traži moja velika ljubav prema najdaljima: ne budite obazrivi prema bližnjem svom! Čovjek je nešto što se mora prevazići.“

Ovdje imamo izjavu koju smo već sreli. Umjesto voljenja bližnjega svoga Niče naglašava suprotno: „Ne budite obazrivi prema bližnjemu svom“. Kakvu grešku ovdje on pravi?

Mr. Alleman: Ide predaleko do druge stranre.

Prof. Jung: Izvorna sugestija bila je: „Voli bližnjeg svog“, sa ispuštanjem čuvenog drugog dijela: „Kao sebe samoga“. Ali, on samo misli na prvi dio, a zatim daje antihrišćansku izjavu: „Ne budite obazrivi prema bližnjemu svom“, a izostavljena je neophodna kompenzacija: „Kao sebe samoga“. Jer, ako ne možete voljeti sebe vi ne možete voljeti svog bližnjeg.⁷ Da li kažete da volite ili da mrzite bližnjega to je baš isto, jer to je nekompenzovana izjava, nedostaje Sopstvo. A, što to znači da je „čovjek nešto što se mora prevazići“? Vidite, Niče ne drži da je on samo živo biće. Takođe, on govori o braći, a kada neki brat kaže: „Ne budite obazrivi prema Mr. Niču ili Zaratustri, što onda? Ako svako prevaziđe svakog, svako negira svakog, a što je onda rezultat?

Mrs. Jung: On samo želi da razmotri *Übermenscha*.

Prof. Jung: Naravno, jer budući da smatra da je on sam *Übermensch* niko ga ne može prevazići ili prekočiti preko njega; svako mora da ga uvaži. On mora biti uvažen, a ne mora uvažavati nikoga jer oni zaslužuju samo da budu preskočeni. Pa naravno, samo jedan čovjek može biti Natčovjek; ako bi ih bilo više čitavo vrijeme preskakali bi jedni druge, a tada bi čitava priča bila uzaludna. To bi bilo tačno kao oni dječaci koji su pronašli žabu. Jedan je rekao: „Kladim se u pet franaka da ti ne bi pojeo žabu“. A, drugi odgovori: „Ako mi daš pet franaka ja ću je

⁷ Niče često proklamuje važnost potrebe voljenja sebe. Na primjer: „Plemenita duša ima poštovanje za sebe“, (BG&E, no. 276). Ili ponovo: „Mi imamo razlog za strah od njega koji mrzi sebe, mi ćemo biti žrtva njegovog gnjeva i njegove osvete (Zora, no. 517). Ovdje su izostavljene dvije ponovljene rečenice.

pojesti“. Nije mislio da ovaj prvi ima pet franaka, ali imao je, pa je pojeo žabu. Zatim, nakon nekog vremena pronašli su drugu žabu, a onaj koji je izgubio pet franaka bio je prilično ljut, pa je rekao: „Hoćeš li mi vratiti pet franaka ako ja pojedem ovu žabu?“ A, drugi je rekao da hoće, pa je on pojeo. Zatim, nakon nekog vremena oboje su imali lošu probavu i rekoše jedan drugom: „Zašto smo jeli te žabe?“ A, to bi bio slučaj ako bi postojala dva ili tri Natčovjeka. Pojeli bi jedan drugog, a onda bi pitali: „Zašto smo uopšte morali postati Natčovjek?“ Da Niče nije bio u nekoj takvoj đavoljoj žurbi zastao bi i razmislio, a vidio bi kakvu je zaista glupost govorio. Tekst nastavlja:

„Postoje različiti putevi i načini prevazilaženja: vidite ih! Ali, samo lakrdijaš misli: „Takođe, čovjek se može *preskočiti*“.

Kakvu je distinkciju ovdje Niče napravio kada je rekao da čovjeka, takođe – lakrdijaš može preskočiti, obratite pažnju *ein Nerr* (njem. – budala, pp)?

Miss Hannah: On misli o onom vremenu kada je lakrdijaš preskočio igrača na konopcu.

Prof. Jung: A, što mu čini da on misli o tome? Nešto ga je moralo potsjetiti na tu scenu.

Mrs. Baumann: On je praktično samo istu stvar rekao drugim riječima.

Mrs. Jung: U njemačkom to je: „das *überwunden* werden muss“ (njem. – koji mora biti prevladan, pp), a ne *übersprungen* (njem. – preskočen, pp).

Prof. Jung: To je to. On pravi razliku između preskakanja preko stvari i njenog savladavanja ili prevazilaženja, suptilnu razliku koja se ne smije zanemariti. Možda ćemo dobiti malo više svijetla o tome u sljedećim stihovima. On nastavlja:

„Prevladaj sebe sama u svom bližnjem“.

To nema nikakve veze sa tim, ali očito postoji razlika u njegovom umu između preskakanja i prevazilaženja, što mu čini da misli o ludi koja je preskočila preko igrača na konopcu i ubila

ga. Takođe, on je na neki način potisnuo čovjeka, ali preskačući preko njega. Ovo je samo aluzija, ali on nam dozvoljava da osjetimo da on pravi razliku u umu, a očigledno namjerava da učini razlikovanje.

Dr Wheelwright: To je razlika između intuitivnog postignuća i stvarnog postignuća.

Prof. Jung: Da, intuitivni pokušaj bi bio preskakanje, zanemarivanje stvarnosti; a prevazilaženje bio bi prilično težak pokušaj prevladavanja i pobjeđivanja čovjeka. Pa, ono što on podrazumijeva pod prevazilaženjem pokušaj je, možda pravi pokušaj, u svakom slučaju prilično dugotrajan i mučan pokušaj – ne bi trebao to biti samo intuitivni preskok. To je kritična razlika i veoma važna, pa ponovo smo začuđeni što ne insistira na njoj. Bilo bi prilično isplativo da ovdje ostane neko vrijeme i boravi na toj distinkciji. Tada bismo čuli kako on razumije postupak kojim bi obični čovjek današnjice bio pretvoren u Natčovjeka; bio bi prisiljen da kaže kako on zamišlja taj postupak. Ali, on ovdje samo to dotakne i odmah ide govoreći:

„A, pravo koje možeš da otmeš ne dozvoli da ti ga daju“.

To znači prije svega da je pravo biti Natčovjek, a možete ga oteti, ukrasti; ne treba čekati da vam ga daju. Čak iako je neko sasvim spreman da vam ga da, ne morate čekati. Požurite, uzмите ga silom. Vidite, on samo juriša preko ove najkritičnije tačke. Ako neko ko je zaista ozbiljan, ko zaista želi da zna pita: „Ali, kako se na zemlji čovjek može pretvoriti u Natčovjeka, kako to da se uradi? Recite mi?“ On samo kaže da bi mi bili budale da ga preskočimo. Ali, što treba da se uradi on to ne kaže. Pa, on se sa problemom ponaša intuitivno, samo dotiče to pitanje, naravno, to je smisao. Još jednom moramo da žalimo što je Niče samo intuitivan; uvijek je u đavoljoj žurbi, nikad se ne hvata u koštac sa problemom, ne preživa sa njim i ne vidi što će iz njega doći. Vrlo jasno osjeća da je ovdje nešto plitko, opasna zona, pa on to pomene – zatim odlazi. Pa, ne vidi se kako se može postići

prelazak običnog čovjeka u Natčovjeka: najinteresantnije pitanje u čitavom *Zaratustri*, ako je riječ o praktičnim pitanjima, ako se pokuša to primijeniti.

Mrs. Sigg: Zar to ne bi moglo biti da mi imamo vrstu samoregulatora sistema u psihi koji nam pomaže da je očuvamo uravnoteženom?

Prof. Jung: Imamo ga ukoliko smo zaista uravnoteženi, ali ako je neko neuravnotežen on je samo neuravnotežen – taj mehanizam je van pogona. Naravno, Niče je veoma jednostran tip, momak u kojem je jedna funkcija previše izdiferencirana na štetu ostalih. On je spekulativni mislilac, ili čak nije ni spekulativan – on mnogo ne odgovara – uglavnom je intuitivan, i to u vrlo visokom stepenu. Takva osoba preskače preko činjenica i senzacija, realnosti, a naravno to se kompenzuje. To je problem sasvim kroz čitavu knjigu. Jer, oko dvije godine bavili smo se Sjenka poglavljima *Zaratustre*, a Sjenka je puzila njemu sve bliže, njegovoj inferiornoj funkciji, senzaciji. Aktualna stvarnost uvijek je bliža puzanju sa užasnom prijetnjom i užasnim strahom. A, što se više približava on više skače u vazduh, kao čovjek koji je iza sebe vidio zvečarku. Izvodi najneobičnije akrobatske podvige kako ne bi dodirnuo i vidio svoju Sjenku. Pa, s jedne strane, imamo njegovu ekstremnu intuiciju, a sa druge strane, Sjenka se stalno približava.

Dr Frey: Ali, zar na početku nije bio bliže problemu – kada je nosio mrtvaca i sahranio ga ispod drveta.

Prof. Jung: Da, i ne samo na početku. U toku *Zaratustre* on se očito nebrojeno puta bavi Sjenkom; njegov um ili psiha funkcionišu kao što funkcioniše svačija psiha. Uvijek postoje pokušaji bavljenja problemom. Ali tada, on ponovo skače dalje i ne bavi se sa njim adekvatno; stvar postaje teška, a on je grdi i potiskuje. Na primjer, sjetite se onog poglavlja, ne mnogo davno, gdje se pojavljuje luda i govori tačno kao Zaratustra grdeći niske inferiorne ljude. A, Niče je (Sjenku) ne može prihvatiti; grdi

ludu uprkos činjenici da praktično ponavlja njene riječi. Vidite, to je bio pokušaj Sjenke koja se prurušila u govor Zaratustre da kaže: „Ja sam ti, ja izgledam kao ti, sada me prihvati“. Kada čujete neku osobu da kune nekoga, i da ga citira: „On je čak rekao ovo i ono“, vi znate to su stavovi tog čovjeka samog, onoga ko se žali. A, ako kažete: „Ali, to je ono što ste vi rekli, takođe“, to bi mu moglo razjasniti da je ono što grdi u drugim vrlo slično njemu, da on to ne vidi. Pa, Niče je sebi mogao reći: „Pošto luda govori mojim vlastitim jezikom zar nije identična sa mnom? Zar nijesmo jedno te isto?“ A pazite, postoji pasus gdje on govori o Zaratustri kao o ludi.

Predavanje V

15. februar 1939

* * *

„O braćo moja, ja vas posvećujem i upućujem u novo plemstvo“ ...

On daruje posvetu svim svojim zamišljenim učenicima, svojoj braći. Da ih posvećuje znači da im daruje apostolski blagoslov, da posjeduje Sveti duh ili apostolski blagoslov koji je izvorno primio od samog Hrista, te ih time upućuje u novo plemstvo.

„Vi ćete postati tvorci, kultivatori i sijači budućnosti.“

On ih odašilje u svijet kao što je Hrist, takođe, rekao da odu u svijet da propovijedaju jevanđelje.

„Zaista, ne u plemstvo koje možete kupiti kao trgovac trgovačkim zlatom; jer malo je vrijedno sve što ima svoju cijenu.

Ne dozvolite da vam otuda bude čast odakle dolazite, već kamo idete! Vašoj Volji i vašem stopalu koji traže da prevaziđete sebe – dozvolite da to bude vaša nova čast!“

Iz teksta jasno je da on razumije svoj novi karakter kao volju za budućnost, to zlato koje se postiže daje im novo plemstvo.

Zadatak koji im postavlja i cilj su mana. Pa, to nije zato što su primili određeni karakter iz prošlosti; već, to je zadatak njima namijenjen koji im daje njihov smisao i njihov cilj. Drugim riječima, nije važno ko ste pod uslovom da je vaš cilj takav i takav; da želite da dostignete takav i takav cilj daje vam karakter, ne što ste nego što tražite. Naravno, ovo je veoma važno stajalište. Zaista, istina je da pojedinac nije karakterisan samo onim što je on izvorno, rođenjem i naslijeđenim dispozicijama; takođe, on je i ono što traži. Njegov cilj ga karakteriše – ali, ne isključivo. Jer, ponekad sebi postavljate zadatak koji je samo kompenzacija za ono što ste u stvarnosti. To nije sasvim validan cilj budući da vaša izvorna dispozicija nije validna u svim uslovima. Vaše vlastito stanje može biti pogrešno – možete imati veoma pogrešnu dispoziciju. Svaka čovjekova dispozicija nešto je nesavršeno, a što je više nesavršena težićete cilju savršenstva koje kompenzuje vaš nedostatak. Ali, tada je cilj jednako pogrešan. Tada, cilj se ne podudara sa ciljevima drugih ljudi, a pod tim uslovima ne možete sarađivati sa njima.

Na primjer, velikodušni karakter sa određenom tendencijom rasipništva, naravno, težiće ekonomiji. A, štedljiva osoba ili neko ko pati od samonanijetog siromaštva, prirodno, težiće bogatstvu. Pa, kako se ta dva cilja podudaraju? Zato, nipošto nije nevažno odakle dolazite ili što ste izvorno. To zavisi jako puno od toga da li počinjete sa osnove koja je po sebi čvrsta i zdrava ili počinjete sa neispravne osnove. Takođe, kada kažete *moj* cilj je takav i takav vjerovatno koristite vrstu slogana, a ja ne znam koja vrsta cilja to može biti. A, to ne znači da ste vi neko ko ide da postigne cilj, ili da ste čak onaj ko će ga ostvariti na zadovoljavajući način. Uz sav trud tu je uvijek pitanje: „Ko to čini? Ko je čovjek koji toliko želi da preuzme odgovornost“.⁸ (...).

⁸ Ovdje je isječak ponovljene anegdote.

Ovdje se Niče prosto ljulja na drugu stranu. On misli čovjek je posvećen, gotovo **deifikovan**, sa velikim ciljem koji ima na umu. Ali, on može biti bijedna budala koja nikad ne može dostići takav cilj, koji ima takav cilj samo zato jer je budala. Naravno, možete reći: „Mi nemamo cilj, mi ne idemo nigdje, ali imamo kvalitet, imamo karakter“, a ni to nije dobro. Morate imati dvije stvari: morate imati kvalitet, vrlinu, umješnost i *cilj*, jer čemu dobri kvaliteti ako ne služe određenom cilju? Ali, Niče se prosto ljulja nad drugom krajnošću sa potpunim poricanjem svih prošlih vrijednosti, svih istina prošlosti, kao da ide da uspostavi sasvim nove ideje, kao da nikad nije bilo neke prošlosti vrijedne pomena. Na taj način stvorio bi ljude koji su zaboravili sve o sebi. Sada bi bili sasvim drugačiji kao da nije-su nikad bili prije – sasvim nova bića sposobna za vrlo veliko postignuće. Kao da je to moguće! Cilj se može ostvariti *samo* ako postoji materijal sa kojim i kroz koji možete ostvariti cilj. Ako materijal sa kojim radite ne vrijedi ništa ne možete ga dovesti do vašeg kraja.

„Niti je taj Duh kojeg zovu Sveti vodio vaše pretke u obećane zemlje koje ja ne slavim: jer, gdje je izraslo najgore od sveg drveća – krst – u toj zemlji ne postoji ništa za slavljenje!“

On očigledno misli na krstaše u Svetoj zemlji.

„A zaista, kuda god je taj „Sveti duh“ vodio svoje vitezove, uvijek su u takvom pohodu *na čelu* bile koze i guske, krave i nastrane glave!“

Ovdje on pominje Sveti duh, pa mi slijedimo njegovu osnovnu ideju. Niče obično u sljedećim paragrafima polako shvata što je prije bilo osnovno. To polako izlazi na površinu, a ako ste dovoljno pronicljivi možete pogoditi što struji iz onoga što leži ispod: pa, sada ne može se oduprijeti sjećanju na Sveti duh i

koliko je blizak simbolizmu hrišćanstva. Ali, za razliku od Svetog duha koji je u prošlosti vodio pretke prema krstu, naravno, Ničeovo učenje imalo bi drugačiji kraj u pogledu toga; njegov veliki cilj je stvaranje Natčovjeka – bez obzira što Natčovjek može biti. Pa, što je cilj hrišćanstva? To je zaista krst ako ga uzmete istorijski, ne moralno. Naravno, naša teologija nam govori da nas Sveti duh vodi prema krstu, a to je samo djelimično istina. Hrist nije mislio tako. On nam nije ostavio svog Utješitelja da bi nas doveo do krsta.

Mrs. Sachs: On je mislio da pronade Kraljevstvo nebesko.

Prof. Jung: Da, rana hrišćanska ideja bila je da svi mi idemo naprijed u Kraljevstvo nebesko, ne na krst, uopšte. To je kasniji moralistički nesporazum. Izvorna hrišćanska poruka bila je da se približava Kraljevstvo nebesko i da sve činimo spremajući se za to, pa takođe to je bio cilj, i naravno određeni društveni cilj u bliskoj budućnosti. Naravno, ono je značilo duhovno iako je imalo svoje socijalne aspekte: to je zajednica svetih, predivno stanje u kojem bi svi konflikti bili riješeni. Natčovjek je jako puno slična ideja, vrsta izbavljenog čovjeka koji živi u sasvim novom duhovnom stanju. Pa, Ničeova ideja nije toliko različita, već je prosto druga riječ za kraljevstvo raja ili kraljevstvo božje; to je sada kraljevstvo čovjeka, Natčovjeka, bogočovjeka, ne više običnog čovjeka. Pa, neposredno prije, on kaže nešto sasvim zanimljivo preko čega smo prešli: „Vašoj volji i vašem stopalu koji traže da prevaziđete sebe – neka to bude vaša nova čast!“ (Treći stih 12. dijela). Što to znači?

Mrs. Brunner: On ponovo aludira na koncept preskakanja preko primitivnog čovjeka.

Prof. Jung: Pa, uvijek treba napraviti žive slike od njegovih

metafora, a ono što nas ovdje udara je volja. Dakle, gdje je volja?

Mrs. Crowley: U glavi.

Prof. Jung: Da, volja počinje u glavi jer ne postoji volja koja nije misao: uvijek postoji cilj, završetak u umu. Volja je potpuno svjesni fenomen. Onda su noge drugi kraj, a nešto je između.

Miss. Hannah: Tijelo.

Remark: Srce.

Prof. Jung: Čitavo tijelo, srce je samo jedna od niza čakri koje su između. Pa, idete naprijed dalje sa glavom i nogama, a oni treba da vas prevaziđu. Ali, to bi značilo da vaša glava može preletjeti vaša ramena, takođe izdići se iznad vašeg tijela i vaših stopala. Zapravo, vaše noge hodaju sa vama i vašom glavom, a što god da je između, praktično čitavi čovjek je odnesen – on ne zna što se sa njim dogodilo, vjerovatno je ostavljen pozadi da samo istruli. To je ružna metafora. Trebao bih je nazvati shizofrenična metafora, razdvajanje. To je kao da se volja oslobodila od tijela i noge su se odvojile od tijela, a sada idu same dalje; oni se odvajaju i izdižu iznad vas, a sve ostalo je ostavljeno pozadi. Pa stvar koja stiže u zemlju Natčovjeka nije ništa drugo nego glava i dvije noge, samo glava hoda. To je užasna groteska. Čini se kao da bi bilo dosta prilika u takvom kraljevstvu raja za marširanje, noge hodaju unaokolo bez ičega osim glave iznad sebe. Ali, kakva stvar počinje u Njemačkoj? Sa marširanjem. A, svi oni posjeduju volju – volju i noge: svako drugo razmatranje je iščezlo. To je zaista nevjerovatna metafora. To je vrsta skraćenog znaka, hijeroglif.

Mr. Bash: Postoji interesantna paralela u u Džeјms Branč Kabelovim *Likovima zemlje*, u neobičnom načinu na koji Don

Manuel robuje Bijedi trideset dana u šumi.⁹ Bijeda je prosto glava koja se kreće unaokolo, pa može se smatrati da ima noge. A, svaki od trideset dana za njega je kao godina, ali on ostaje tamo kako bi iz Bijede zadobio dušu voljene osobe, da je povрати iz Pakla.

Prof. Jung: To je sasvim pogodan simbolizam za bijedu jer srce tijela potpuno je izostavljeno iz igre. A, ako idete samo za svojom voljom upadate u bijedno stanje, jer čovjek ne slijedi. On je ostao pozadi, stvarno prevaziđen.

Mrs. Crowley: To je takođe proročki, na drugi način, ako mislite na mašine, letenje, itd. – niko više ne šeta.

Prof. Jung: Ah, ali to rade. Ne mogu se voziti u automobilima jer ih nemaju. Sada nastavljamo (devetim stihom 12 dijela).

„Ah, braćo moja, vaše plemstvo neće trebati da gleda unazad, već *izvan!* Bićete izgnani iz očinskih i praćedovskih zemalja!“

To će se dogoditi, oni će biti iskorijenjeni. To su tijelo, osjećanje, instinkti, koji nas povezuju sa zemljom. Ako se odrićete prošlosti, naravno, vi se odvajate od prošlosti; gubite svoje korijene u zemlji, vašu vezu sa totemom predaka koji stanuje u vašoj zemlji. Okrećete se prema vani i odlazite daleko, a pokušavate da osvojite druge zemlje jer ste protjerani iz svoje zemlje. To je neizbježno. Noge će odlutati, a glava ih neće moći zadržati jer i ona, takođe, nešto traži. To je Volja koja uvijek luta iznad površine zemlje, koja uvijek teži nečemu. To je tačno ono što mi je rekao „Planinsko jezero“, Pueblo poglavica:

⁹ James Branch Cabell (1879–1958), satirični, ironični, američki pripovjedač objavio je *Likove zemlje* (1921), dvije godine poslije svog dobro poznatog djela *Jurgen* koje je napravilo senzaciju svojom otvorenom seksualnošću.

„Amerikanci su prilično ljudi. Oni uvijek traže; mi ne znamo što oni traže“. Pa, postoji jako mnogo glave, jako mnogo volje, jako mnogo lutanja, a ništa se ne ukorjenjuje.

Miss Hannah: Potpuno se slažem sa negativnom stranom, ali zar pasus ne može imati i pozitivno značenje? Prošli put smo rekli da su novo plemstvo ljudi koji su pokrenuli točak i doveli svoju Samsaru do kraja. Zar takvi ljudi nijesu u stanju da se riješe osvrtnja unazad i puteva predaka, jer nijesu u mandali i nijesu u stanju da paze na sve četiri strane kroz kapije četiri funkcije?

Prof. Jung: Naravno, to je način na koji je Niče to razumio, ali mi smo dalje od njega i ne možemo izbjeći da to posmatramo sa stajališta kasnijih događaja. Gledano sa stajališta Njemačke kakva je bila u tim vremenima razumije se da su zaista patili od težine prošlosti. Prirodno, počeli su da misle: „Samo ako negdje postoji novi vjetar koji će da oduva svu tu staru prašinu, pa možemo se kretati i ponovo disati“. Dobili bi *Wandertrieb*¹⁰, osjetili bi da trebaju pobjeći od te olovne težine prošlosti i tradicije. Ali, to se ne može jednostrano propovijedati. Ako se ode predaleko, ako se previše izgubi veza sa prošlošću gubi se veza sa precima.

Mrs. Jung: Dr Hayer je stvorio veoma dobro pitanje sa tim u vezi kada je na svojim Ascona predavanjima govorio o svom tom marširanju i gaženju zemlje da bi se oslobodili od majke.¹¹ Ja mislim da to takođe znači prošlost.

Prof. Jung: Postoji izraziti pokušaj oslobađanja od težine zemlje – duha gravitacije, kao što ga Niče zove – a to je sasvim

¹⁰ *Wandertrieb*: impuls za lutanje, žudnja za lutanjem.

¹¹ G. R. Heyer, njemački neurolog, držao je predavanja o „Velikoj majci u psihi savremenog čovjeka“ na Eranos konferenciji 1938. godine.

opravdano dokle god vlada težina, dok god je neko zaista potisnut. Ali, ako odete tako daleko da zaboravite prošlost vi gubite vezu.

Mrs. Flower: Ova nova analiza daje užasnu sliku onoga što se događa u Njemačkoj, u biti samo jednostranog kada pokušaju da se oslobode prošlosti.

Prof. Jung: Rusija je još bolji primjer. Rusija je u potpunosti bila savladana od prošlosti pateći pod ogromnom težinom starih tradicija, pa je postojala želja da stvore svoj put kroz nju, da se pokrenu, ali onda je sve postalo jednostrano. To je užasna opasnost od nesvjesnog. Čim se oslobodite jednog zla odmah upadate u drugo, iz vatre u vodu, a iz vode u vatru. Da ste se samo mogli držati i vidjeti dvije strane! Ako želite da se oslobodite određene hrišćanske tradicije pokušajte da razumijete što je hrišćanstvo u stvari, kako bi stekli istinsku vrijednost – možda se možete vratiti pravoj vrijednosti hrišćanstva. Ili, ako idete dalje nemojte reći da je hrišćanstvo u svemu pogrešno. Samo imamo pogrešnu ideju o njemu. Uništiti čitavu tradiciju, kao što se dogodilo u Španiji i Rusiji, i u dešavanjima na još nekoliko mjesta, to je najžalosnija greška. A to se izražava glavom koja hoda sa obje noge, a ničim između. Niče kaže: „Bićete izgnani iz očinskih i prađedovskih zemalja!“ Jer, kako možete biti povezani sa chthonic bogovima, kako možete biti povezani sa svojom krvlju, svojom zemljom, ako ste iskorijenjeni iz svega toga. Prošlost je zaista zemlja; sva prošlost je potonula u zemlju kao što oni primitivci kažu. Preci, *acheringa* ljudi otišli su u podzemlje, a njihovi ljudi moraju ostati ovdje, jer samo ovdje sa njima mogu kontaktirati i nigdje više. To je za njih takva istina da čak ne mogu sanjati o osvajanju druge zemlje, jer bi izgubili dodir sa duhovima i bili bi povrijeđeni.

Tada bi žene stekle pogrešne duhove predaka, a djeca bi tada imala pogrešne duše. Oni ne mogu živjeti na zemlji drugog plemena – to je sasvim nemoguće. Samo mogu živjeti tamo gdje je njihov totem predaka otišao u podzemlje. To je neka vječna istina i bilo ko ide protiv toga stiće pogrešne duše predaka, pogrešne uticaje; oni su se odvojili, gube svoje instinkte, a njihova civilizacija postaje deformisana i neprirodna. Pate od izrazitog razdvajanja svjesnog i nesvjesnog. Nesvjesno je dolje sa precima u utrobi zemlje, a njihova svijest je glava i dvije noge koje stalno marširaju u užasnom nemiru. To je nemir našeg vremena, koji uvijek teži – traži izgubljeno tijelo predaka, traži instinkte predaka. Ali, samo su pronašli mjesto gdje su oni otišli u podzemlje.

Mrs. Crowley: U mitu o heroju zar nije jedna od njegovih funkcija da asimiluje svoje pretke?

Prof. Jung: Pravi heroj progutan je od zemlje – majke, zmaja, kita – a očito ide ispod, dolje do totemskih predaka, ali sa njima se nazad vraća i nazad ih dovodi. To je po mitologiji pravi heroj, a ne onaj ko bježi od kuće sa voljom i dvije noge. Pa, on kaže:

„Vi ćete voljeti *zemlju* svoje djece: dozvolite da ta ljubav bude novo plemstvo – neotkrivena na najudaljenijim morima! Jer, ja zapovijedam vašim jedrima da traže i traže!“¹²

On upućuje svoje učenike na veću udaljenost najdalje što je moguće od njihovih izvora. A, ne za sebe oni trebaju tražiti tu zemlju, već za svoju djecu, što je još gore. Vidite, u zemlji kao Engleska gdje ljudi imaju jak glas egoizma i gdje svaka generacija treba da uveća njihovo bogatstvo i komfor ostavljaju vrlo

¹² Jungov posljednji navod iz *Tako je Govorio Zaratustra* bio je poglavlje 56. III dijela. Četiri ostala poglavlja iz ovog dijela i čitav četvrti dio ostali su bez komentara.

pristojne uslove za svoje potomke. Ali, da su pretrčali sve zemlje u svijetu i tamo položili sebe što bi ostavili djeci? Ništa. Kada zanemarite svoje vlastito blagostanje u traženju blagostanja za djecu tada djeci ostavljate loše nasljedstvo, vrlo loš utisak prošlosti. Ako mučite sebe kako bi stvorili nešto za djecu dajete im sliku mučnog života. Zato, daleko od svega toga. To je sve pogrešno, kaže dijete, i čini drugu grešku. Ako ste uvijek spremni za sreću djece vi ne znate kako da pazite svoju vlastitu sreću, niti učite svoju djecu kako da paze svoju. Oni zauzvrat mogu stići da se pripreme za sreću svojih praunuka, i praunuka vaših praunuka, pa sreća je uvijek negdje u budućnosti. Mislite da je sreća nešto što se dostiže u budućnosti, da je vi ne možete dostići, ali da će je vaša djeca imati. Pa, ispunili ste svoj život ambicijom za to kraljevstvo koje dolazi, a ono nikad ne dolazi. Svaka generacija radi nešto prema tome. Svi sebe muče kako bi je djeca dostigla, ali djeca rastu i oni su iste budale kao što smo mi. Oni primaju isto zlo učenje.

Pokušajte da je stvorite ovdje i sada, za sebe. To je dobro učenje. Tada će djeca pokušati da je stvore ovdje i sada, za sebe – tada ona može doći u stvarni svijet. Ne budite neprirodni i ne težite sreći u sledećim generacijama. Ako ste previše zabrinuti za vašu djecu i unuke jednostavno ih teretite dugovima koje ste vi ugovorili. Dok, ako niste skupili dugove, ako živite prosto i činite sebe srećnim koliko je najviše moguće ostavljate najbolje uslove za vašu djecu. U svakom slučaju, ostavljate dobar primjer kako se brinuti o sebi. Ako roditelji mogu brinuti o sebi i djeca će, takođe. Neće tražiti sreću za unuke već će raditi sve što je potrebno da imaju razumnu količinu sreće za sebe. A tako, kada čitava nacija muči sebe radi sreće djece nasljedstvo bijede je sve što su ostavili za budućnost, vrstu neispunjenog

obrećanja. Pa, umjesto da se kaže: „Ja to činim zbog djece – ona može nastati u budućnosti“ pokušajte da to uradite za sebe, ovdje i sada. Tada ćete vidjeti da li je to moguće, ili nije. Ako je odgodite za djecu ostavljate nešto što se nijeste usudili da ispunite, ili ste možda bili suviše glupi da je ispunite; ili, ako ste pokušali da je ispunite mogli ste vidjeti da je to bilo nemoguće, ili je sve ionako glupo. A, ako je ostavite za budućnost za djecu ostavljate manje nego ništa – samo loš primjer.

(kraj)

Preveo i priredio: **Ilija Kapičić**